

DISCUȚII PRIVIND NOȚIUNEA DE “INDICII TEMEINICE” ÎN PROCESUL PENAL

Prof. univ. dr. **Adrian Ștefan Tulbure**, Lect. univ. dr. **Angela Tatu**
Universitatea “1 Decembrie 1918” Alba Iulia
Facultatea de Drept și Științe Sociale

Între drepturile fundamentale ale omului se înscrie și cel al libertății individuale, drept care este garantat de Constituție, de normele de drept penal român și de tratatele și convențiile internaționale la care România este parte, inclusiv Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Prezentul articol tratează condițiile în care pot fi luate măsurile preventive pe parcursul procesului penal, precum și anumite acte de procedură penală, toate acestea trebuind să se bazeze pe probe și nu pe simple supoziții ori presupuneri, deoarece prin aceste acte se restrânge libertatea individuală – drept fundamental al omului.

Între conceptele folosite de legislația procesual penală se înscrie și cel de “indicii temeince”. Deși nu au avut o reglementare de sine-stătătoare în legislația noastră, prin modificările aduse Codului de proced. pen., prin Legea nr. 356/2006 au fost definite și incluse în capitolul privind teoria probelor, repectiv în Titlul III « Probele și mijloacele de probă ».

Astfel, potrivit art. 68/1 Cod proced. pen. sunt **indicii temeince** atunci când din **datele** existente în cauză rezultă presupunerea rezonabilă că persoana față de care se efectuează acte premergătoare sau acte de urmărire penală a săvârșit fapta.

Indiciile temeince, firesc, așa cum rezultă din definiție, nu sunt probe sau mijloace de probă, ci date.

Legiuitorul mai folosește acest concept în materia măsurilor preventive (reținerea – art. 143 Cod proced. pen., obligarea de a nu părăsi localitatea - art. 145, obligarea de a nu părăsi țara - art. 145/1, arestarea – art. 146, 148), în materia actelor premergătoare efectuate de investigatorii sub acoperire - art. 224/1, a protecției datelor de identificare a martorului – art. 86/1, a interceptărilor și înregistrările audio sau video – art. 91/1, precum și în materia percheziției – art. 100.

Astfel, în materia măsurilor preventive, potrivit art. 143 măsura reținerii poate fi luată de procuror ori de organul de cercetare penală față de învinuit sau inculpat, numai după ascultarea acestuia în prezența apărătorului, dacă sunt **probe sau indicii temeince** că a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală. Pentru restul măsurilor preventive trebuie să fie îndeplinită condiția prev. de art. 143.

În materia actelor premergătoare efectuate de investigatorii sub acoperire, potrivit art. 224/1 în cazul în care există **indicii temeince și concrete** că s-a săvârșit sau că se pregătește săvârșirea unei infracțiuni contra siguranței naționale prevăzute în Codul penal și în legi speciale, precum și în cazul infracțiunilor de trafic de stupefiante și de arme, trafic de persoane, acte de terorism, spălare a banilor, falsificare de monede ori alte valori, sau a unei infracțiuni prevăzute în Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție, cu modificările și completările ulterioare, ori a unei alte infracțiuni grave care nu poate fi descoperită sau ai cărei făptuitori nu pot fi identificați prin alte mijloace, pot fi folosiți, în vederea strângerii **datelor** privind existența infracțiunii și

identificarea persoanelor față de care există presupunerea că au săvârșit o infracțiune, investigatori sub o altă identitate decât cea reală.

Potrivit art. 224/1 investigatorul sub acoperire culege **date** și informații în baza autorizației emise potrivit dispozițiilor prevăzute în art. 224², pe care le pune, în totalitate, la dispoziția procurorului, iar potrivit art. 224/2 ordonanța procurorului prin care se autorizează folosirea investigatorului sub acoperire trebuie să cuprindă între altele, pe lângă mențiunile prevăzute la art. 203, și **indiciile temeinice și concrete** care justifică măsura și motivele pentru care măsura este necesară. Art. 224/3 statuează că **datele și informațiile** obținute de investigatorul sub acoperire pot fi folosite numai în cauza penală și în legătură cu persoanele la care se referă autorizația emisă de procuror, iar în alte cauze sau în legătură cu alte persoane, dacă sunt concludente și utile.

Se observă că noțiunea de indicii temeinice este strâns legată de cea de date. Prin folosirea antagonică de « probe sau indicii temeinice » rezultă că acestea nu sunt probe, ci doar simple date, simple informații din care să rezulte presupunerea rezonabilă că o persoană a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală. Deși sunt reglementate în cadrul dispozițiilor generale privind probele și mijloacele de probă, legea nu le ridică la rangul de probe, însă apreciem că le conferă totuși valoare probatorie, completând în acest fel regimul probator lăsat la îndemâna organelor judiciare pentru atingerea și realizarea scopului procesului penal. Un argument de text îl constituie faptul că legiuitorul le conferă o reglementare proprie, distinctă.

Din consultarea diferitelor dicționare rezultă următoarele sensuri ale cuvintelor « indiciu » și « date »

Indiciu:

1. (fr. Lat. semn (aparent) după care se deduce existența unui lucru, a unui fenomen etc. ; Particularitate, smnalment după care poate fi recunoscut un obiect, un fenomen etc. ; indicație.

2. (DR) faptă, împrejurare situație care, considerată în legătură cu alte fapte, împrejurări sau situații, poate servi ca probă într-un proces. (DEX p. 484)

3. indiciu, indicii: n. semn, manifestre după care se poate recunoaște un obiect din latinesul indicium, fr. Indice . (p. 400N; DULR)

Date: La pl. (Fapte stabilite de știință) elementcare constitue punctul de plecare în cercetarea unei probleme, în luarea unei hotărâri etc DEX p. 371.

Altă definiție: Date : informații (științifice) inițiale, care servesc la tragerea unei concluzii; (pag. 335 Noul DULR-2006)

S-a mai afirmat că « în sensul strict și limitat al cuvântului, un indiciu este un dat sensibil care anunță prezența unui obiect sau imanența unui eveniment. »¹

Prin raportare la cele de mai sus rezultă că indiciul este percepția care semnalizează că persoana față de care se efectuează acte premergătoare sau acte de urmărire penală a săvârșit fapta, adjectivul « temeinic » impunând ca percepția să fie serioasă, solidă, bazată pe elemente din realitatea obiectivă, iar atributul « rezonabil » determinând ca presupunerea să fie în limite normale, obișnuite, care nu au nimic ieșit din comun, fără exagerări și cu cumpătare.²

S-a exprimat și opinia că acestea pot fi informații sau date convingătoare, din cuprinsul cărora să rezulte fără echivoc că se pregătește comiterea unei infracțiuni sau s-a comis o astfel de faptă penală,³ respectiv informații suficient de convingătoare în sensul pregătirii sau săvârșirii unei infracțiuni. Noțiunea de "indicii temeinice" nu este definită de legea specială, așa încât acestea pot fi orice date

¹ P. Popescu-Neveanu, Dicționar de psihologie, Edit. Albatros, Buc., 1978, p. 347, citat de L. Coraș în Arestarea preventivă, Edit. C. H. Beck, Buc., 2006, p. 81.

² L. Coraș, Arestarea preventivă, Edit. C. H. Beck, Buc., 2006, p. 81-82.

³ Laura-Codruța Kovesi, Procuror șef birou - Parchetul de pe lângă Tribunalul Sibiu, Augustin Lazăr - Procuror general adjunct - Parchetul de pe lângă Curtea de Apel Alba Iulia, Accesul și supravegherea sistemelor de telecomunicații sau informatice. Mijloace de probă, Lex Expert, Doctrina.

existente în cauza din care să rezulte presupunerea că s-a comis sau că se pregătește comiterea unei astfel de infracțiuni.⁴

În materia combaterii traficului și consumului de droguri (Legea nr. 143/2000), aceeași autoare enumeră modalitățile obținerii acestor date sau indicii temeince, denumită generic în diferite moduri: culegere de informații, activitate informativ-operativă, supraveghere informativă, următoarele: obținerea de relații de la diferite persoane care au cunoștință despre pregătirea săvârșirii unor infracțiuni sau despre împrejurarea că s-a comis o infracțiune; aceasta se poate realiza în mod întâmplător sau să se acționeze în acest sens, cum este în cazul "informatorilor" sau "surselor"; obținerea de relații din zvonuri care circulă în diferite medii și locuri; receptarea informațiilor provenite din mijloacele de comunicare în masa ("surse deschise"); urmare a sesizărilor anonime sau semnate provenite de la persoane fizice sau juridice; informații rezultate din observarea directă, prin pânda operativă, filaj, razii, filtre, legitimarea și identificarea unor persoane necunoscute; informații rezultate din activitatea de cercetare, urmărire penală sau judecată din diferite cauze penale. Pentru obținerea unor indicii temeince, polițiștii din cadrul formațiunilor specializate trebuie să cunoască și să exercite supravegherea informativă permanentă a obiectivelor, locurilor și mediilor favorabile și pretabile la traficul și consumul ilicit de droguri, ca: spitale (îndeosebi cele care au centre de dezintoxicare a persoanelor narcodependente), școli, licee, centre universitare, hoteluri, baruri, discoteci și alte localuri publice, săli de spectacole, săli de jocuri mecanice, locuri de plasare și găzduire a prostituatelor etc.

Informațiile obținute prin mijloacele specifice culegerii de informații, enumerate exemplificativ oferă însă un grad de cunoaștere diferențiat - de la cunoașterea unor date sau indicii care nu oferă nici un dubiu cu privire la existența faptei penale până la date sau indicii de relativă certitudine sau care sunt trunchiate iar, în această din urmă situație se impune verificarea realității informațiilor obținute și completarea datelor și indiciilor prin alte căi și mijloace specifice, care să complinească cunoștințele organelor respective în vederea fundamentării convingerii dacă există sau nu faptă ilicită penală, pentru a se putea proceda în consecință.

De asemenea, în Legea nr. 218/2002 privind organizarea și funcționarea Poliției Române este folosită noțiunea de indicii temeince. Potrivit art. 31 în realizarea atribuțiilor ce îi revin, potrivit legii, polițistul este investit cu exercițiul autorității publice și are următoarele drepturi și obligații principale: a) să legitimeze și să stabilească identitatea persoanelor care încalcă dispozițiile legale ori sunt *indicii* că acestea pregătesc sau au comis o faptă ilegală; f) să efectueze, cu respectarea dispozițiilor legale, controale ale persoanelor și bagajelor, precum și ale vehiculelor aflate în circulație, atunci când există *indicii temeince* cu privire la săvârșirea unor infracțiuni sau posibile acțiuni teroriste; g) să efectueze controale și razii atunci când există *indicii temeince* cu privire la săvârșirea de infracțiuni ori ascunderea unor infractori, bunuri provenite din infracțiuni sau posibile acțiuni teroriste. Deci culege anumite date.

În aceste situații prevăzute de legea specială, sarcina culegerii, evaluării, selectării datelor și informațiilor și clasificarea acestora este o activitate proprie a organelor ce desfășoară activități judiciare, de la culegere de informații la acte procesual penale.

Pentru a arăta compatibilitatea orientării legislației române cu Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Curtea Constituțională a decis că luarea măsurilor preventive pe bază de indicii temeince este în concordanță cu prevederile art.5 pct.1 lit.c Convenție.

Astfel prin Decizia nr. 26/200 referitoare la excepția de neconstituționalitate a prevederilor art.148 alin.1 lit. h) din Codul de procedură penală publicată în Monitorul Oficial și Jurisprudența Curții Constituționale Și Convenția Europeană a Drepturilor Omului 1994_2003 p.199, se motivează :

„Raportând dispozițiile art.148 alin.1 lit.h) din Codul de procedură penală la prevederile Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, Curtea Constituțională constată că, în mod contrar

⁴ Laura Codruța Kovesi, "Investigatorul acoperit" - o nouă instituție introdusă prin Legea nr. 143/2000 privind combaterea traficului și consumului de droguri, Lex Expert, Doctrina.

afirmațiilor autorului excepției, aceste dispoziții legale exprimă, în dreptul intern, prevederile art.5 pct.1 lit.c) din convenție, potrivit cărora: „[...] Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția următoarelor cazuri și potrivit căilor legale: [...];

c) dacă a fost arestat sau reținut în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente, atunci când există **motive verosimile** de a bănui că a săvârșit o infracțiune sau când există **motive temeince** de a crede în necesitatea de a-l împiedica să săvârșească o infracțiune sau să fugă după săvârșirea acesteia.” Sunt respectate, de asemenea, și prevederile pct.4 al art.5 din convenție, conform cărora: „Orice persoană lipsită de libertatea sa prin arestare sau deținere are dreptul să introducă un recurs în fața unui tribunal, pentru ca acesta să statueze într-un termen scurt asupra legalității deținerii sale și să dispună eliberarea sa dacă deținerea este ilegală.” Într-adevăr, în dreptul intern aceste principii se regăsesc în art.5 alin.3 din Codul de procedură penală, care dispune: „Dacă cel împotriva căruia s-a luat măsura arestării preventive sau o măsură de restrângere a libertății consideră că aceasta este ilegală, are dreptul, în tot cursul procesului, să se adreseze instanței competente, potrivit legii.”

În concluzie, vor avea relevanță penală numai acele date sau indicii care capătă valoarea de **temeince, serioase** sau conform art.5 pct.1 lit.c Convenția Europeană a Drepturilor Omului, (apreciem că expresia are același sens) când există **motive verosimile** de a bănui că a săvârșit o infracțiune sau când există **motive temeince** de a crede în necesitatea de a-l împiedica să săvârșească o infracțiune sau să fugă după săvârșirea acesteia” .

În acest sens un rol important îl are organul judiciar care ia măsura preventivă sau o propune, deși indiciile nu sunt probe sau mijloace de probă, dar are potrivit art. 62 obligația de a lămuri cauza prin probe (art. 62).

În vederea aflării adevărului, organul de urmărire penală și instanța de judecată sunt obligate să lămurească cauza sub toate aspectele chiar și când se folosesc de indicii temeince, obligație cu caracter general, ce rezultă din art. 65. Acestea au obligația de a culege acele date sau indicii, în a tria și reține doar ceea ce este pertinent, concludent și util cauzei sau potrivit Convenției: “atunci când **există motive verosimile** de a bănui că a săvârșit o infracțiune sau când există motive temeince de a crede în necesitatea de a-l împiedica să săvârșească o infracțiune sau să fugă după săvârșirea acesteia.”

Pentru că indiciile temeince nu sunt probe, considerăm judicioasă, observația exprimată de Prof. Gr. Gr. Teodoru, (în Tratatul de Drept procesual penal, Ed. Hamangiu, 2007, pag.132) că “sunt indicii temeince elementele de fapt care provin din alte izvoare decât din mijloacele legale de probă, cum ar fi o plângere, un denunț, un raport informativ, surprinderea în apropierea locului faptei etc.; că noua formulare a indicilor temeince pune accentual pe o presupunere “rezonabilă” că învinuitul a săvârșit fapta, ceea ce implică o atenție sporită în analiza datelor existente în cauză în ceea ce privește sursa lor și încrederea ce li se poate acorda” .

De asemenea, același autor sublinia “Cu toate acestea indiciile temeince pot justifica o măsură preventivă, implicând o constrângere redusă cum ar fi reținerea pe o durată de cel mult 24 de ore sau obligarea de a nu părăsi localitatea; când măsura preventivă implică o privare de libertate de mai lungă durată, cum ar fi aretarea preventivă pe 30 de zile, condiția pentru luarea măsurii preventive trebuie să fie existența unor “probe” (s.n. cu atât mai mult pentru o hotărâre de condamnare) din care să rezulte că persoana învinuită a săvârșit fapta pentru care este urmărită sau judecată. “

Deci, în baza deducțiilor și raționamentelor logice, organul judiciar va prelucra datele și informațiile obținute, date materializate în rezultatele activităților efectuate anterior și va stabili dacă se poate admite la nivel de raționament, în prealabil, drept posibil și real, că persoana față de care se efectuează urmărirea penală a săvârșit fapta cu vinovăție. Stabilind că sunt date sau indicii temeince, se poate justifica o măsură procesuală împotriva unei persoane sau desfășurarea unei activități de culegere a unor informații care o poate afecta. Prezumția de nevinovăție va putea fi răsturnată numai în urma constatării vinovăției printr-o hotărâre penală definitivă dată cu respectarea tuturor garanțiilor procesuale, iar adevărul să fie stabilit prin probe certe de vinovăție și nu pe baza unor date sau indicii temeince ori cât de rezonabile ori verosimile ar fi.